

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

Dit is een bonusaflevering van DS Vandaag, waarin we je graag voorstellen aan onze literatuurpodcast-letteren. Wie wint op 30 maart de boon, de Vlaamse literatuurprijs voor het beste Nederlandstalige boek? Wie volgt dan Marike Lukas Reineveld op die vorig jaar de winnaar was van de allereerste editie? Ook dit jaar laten we u in de podcast-letteren 5 weken lang kennismaken met de genomineerde in de categorie fictie en non-fictie. Mijn naam is Guinevere Klaijs en ik heet u een farmwelk. Kijk, we zitten na Geert Boullis en Ninia Weijers aan onze derde bonen genomineerde. Dat is meteen de bekendste naam van de Vijf, want we hebben het over Tom Lannoy. Met de draaieschijf zijn lijfigste romantot nog toe. Dat zich afspeelt, of hij vooral in het Antwerps- en Haagse theater van de Tweede Wereldoorlog. Hier tegenover mij zitten klaar. Journalist en podcastmaker Mariane Ustaert. Hé, Guinevere. Journalist, officieel senior writer van de standaard, Bart Brinkman. Hallo. Zij zijn mijn gastleser van dienst. Zij zullen u en mij meenemen naar dat theater van Waaleer. Mariane, weet ik al dat jij een grote fan bent, want jij hebt in de NME-jaars lijfjes. Je hebt de draaieschijf zelfs genoemd als Hud-boek van 2020. Ik was niet alleen, hè? Nee, zeker niet. Wat meer sterkte. Weet ik het eigenlijk nog niet. Alvast 7 kort is jouw oordeel even lirisch als dat van Mariane. Of misschien net iets minder? Of misschien net iets meer. Ik herinner me niet meer wat Mariane toen in de NME-jaarspijlagen zegt. Maar ik ben zeer lirisch over het boek. Ik vind het de beste romant van Tom Lannoy. Echt een romant waar al zijn erodities en kunde... Hij is op jaren gekomen en dat merk je. Het is een steengoedboek. Kijk eens aan, we zitten hier met twee fans. Laat we even rustig beginnen, toch, voor wie het boek nog niet las zal het ongetwijfeld welkom zijn

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

dat Ema jullie misschien even kortschetsd wat er precies gebeurt in de draaieschijf.

Bart, aan u de eer.

Wel, eigenlijk, zoals je net al verteld hebt, het speelt zich af in de oorlogs, wel in Antwerpen als in Den Haag.

En het gaat eigenlijk over twee broers, de gebroeders de smet,

waarvan de ene is de grote man in de Boer-Laschouw-burg, een regisseur, een man die van alles in Stijnen kan zitten en getrouwd is met een gehoodse vrouw.

Dat is eigenlijk de tweede persoon, maar dan de derde is dan de tweede broer, is een bekende orkestleider, een componist.

En het interessante is dat de regisseur niet echt in de collaboratie zit met zijn gedachte, maar er wel stil aan in verzeilt en de broer zelf.

Dus de componist is een hardliner, een assessor, een fan van Wagener.

Het boek gaat eigenlijk over culturele collaboratie en wat er met die mensen, hoe dat die dachten en hoe het hen vergaan is.

En zijn vrouw voor alle duidelijkheid is een sterktrische.

Is een sterktrische, is een Joostse.

En hij komt natuurlijk onder de indruk van de oorlog.

En moet dan stoppen op een gegeven moment.

Ja, absoluut.

Het is de muze ook,

het is de vrouw en de muze, het grote liefde, maar moet toch stoppen met medeweten en instemming van haar man ook.

Wat verder kunnen we het later over hebben, wat eigenlijk vind ik ook wel een heel mooi luik in het boek is.

En als mensen zich dan af vragen waar komt die titel van aan, wel, die titel gaat eigenlijk terug naar het theater in Den Haag, waar die blijkt bijna nog altijd, ja, ik weet niet, werkzaam, maar in ieder geval die staat er nog.

Dus een draaieschijf is een soort machine die ervoor zorgt dat het podium kan draaien, kan dat die op en neer kan.

En voor een stuk is dat ook wel een beetje met dat voor van het boek.

Mensen die, terwijl ze eigenlijk denken dat ze op dezelfde plek staan, toch verdwijnen, de slagoverwoorden van de gebeurtenissen om zich heen.

Ja, en je ziet ook heel goed hoe dat personage

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

alleen tegen de achtergrond van die oorlog,
dat vond ik toch het meest prikkelende,
de hele tijd die afweging maakt van in welke mate ga ik meehelen
met de bezetter en eigenlijk voortdurend opportunistische keuzes maak.
Denk dan van, ik blijf apolitiek, maar ik doe wat het beste is
voor mijn theater en ook wel voor mezelf,
maar dan uiteindelijk toch ook wel,
al die hele zaken mond toch uit in een grote apotheose,
waarbij, ja, een stuk zelfbedroegtig ook wel aan de pas komt, hè.
Maar het is niet zwaar twintig, dat vind ik wel het interessante.
Het is zo niet pro-duits of pro-verszettend.
En dat is natuurlijk wat de figuur zo interessant maakt.
Ik ben een historicus van opleiding,
dus ik heb ook gewerkt rond kolaboratie. Kolaboratie is altijd wel grijs,
maar op het einde, dat zit ook ongelooflijk goed in het boek,
maak je natuurlijk wel een afweging en waar je dan zelf bij jezelf probeert
te zoeken van, vind ik die man nu sympathiek of vind ik hem niet sympathiek,
want hij is natuurlijk een briljante regisseur, een vernieuwer,
een eruditie geest ook, maar hij laat zich in de wat te leggen
door het regime omdat hij daar zelf beter van wordt.
En hij ziet dat zo niet, hij voelt dat zo niet aan.
En achteraf voelt hij zich daar zeker niet schuldig over,
maar heeft hij zo iets van, ja, ik heb misschien wel een aantal dingen,
het staat letterlijk in het boek, een aantal dingen op mijn kerfstok,
maar anderen waren veel erger. Waaronder zijn broer?
In dat opzicht is hij zo typisch een Vlaamse collaborateur.
Dat zeer veel uitvluchten, anderen zijn nog erger.
Er is een context, hij doet het voor zijn vrouw.
Dat is ook, daar stikt hij zich ook achter, natuurlijk.
Dus dat typische, de figuur die dat schijnt, stijl je aan.
Ja, maar ik zeg het, dat wordt heel, heel, heel goed neergezet
door Doord-Lanwijk.
Je voelt vertuurend die innerlijke strijd,
maar je voelt ook het platte opportunisme van die man,
dat wat soms echt schrijnend is.
En daarbuiten de gok, die externe omstandigheden,
je bent wie je bent in een bepaald tijdperk,
alles om je heen beweegt ook.
En ergens, ja, je moet mee, je zit dan in die maalstroom
en maak je de ene beslissing naar de andere.
En soms wat denken aan, ik heb net een podcast gemaakt
over Philippe Lacroix, het brein van Bende Hamers,
en die vertelt ook zo, meegesleurd wordt,

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

door ja, zo'n foute vrienden, een aantal beslissingen, je rolt die criminaliteit in via redelijk onschuldige, kleinere misdrijven.

En vorige tweet pleeg je overvallen

en vallen daarbij dodelijke slachtoffers.

En hier zie je ook zo die sneeuwball-effecten-zinnenontrollen.

Maar het gekeken is ook, zoals acteur op een drive schijf,

komt hij in een soort toneelstuk terecht,

waar hij zelf niet goed weet wat er aan de hand is.

Maar tegelijkertijd, hij is zo beneveld door zijn eigen kunst,

dat hij niet ziet dat de antwerpse bevolking,

dat hij leidt dat er radzias zijn, dat er honger is,

dat de V1's en V2's komen.

Dus hij ziet het allemaal niet, want het enige wat telt voor hem

is het theater, die wereldvreemdheid is in de weekend.

Dus je ziet, die koetbele collaboratie.

Dat is absoluut, ja.

In de opzicht lees ik wel de aanklacht van Lanois,

maar dat hij zegt, eigenlijk kun je kunst niet loskoppelen van haar

politieke ideologische context.

En het is natuurlijk wat hij doet, dat hoofdpersonage.

Hij voelt zich verheven boven elke politieke verantwoordelijkheid in de naam van de kunst.

Ja, dat is waar.

En zo draait hij ook zichzelf een rat voor de ogen, hè.

Nee, dat is zo.

Ja, ja, en dat vind ik eigenlijk wel het schieke aan Lanois,

dat ik ben een lezer die gewoon graag leest.

En die eigenlijk vooral fictie leest,

dat boeit mij het meeste om helemaal te kunnen wegduiken

in zo'n imaginaire wereld en...

Ondanks een onsympathieke hoofdpersonage,

want echt die Alex is met jezus, ik dacht.

Hebben jullie geen enkele sympathie voor hem?

Nee, ik heb er echt over nagedacht.

En ik had echt geen compassie met wat hem overkomt.

Ik had zoiets...

Ja, dit is het leven waar je voor gekozen hebt

en dit is je verdiende loon.

Af en toe ben ik hartvochtig.

Ja, ik vind het wel echt heel hartig.

Ja, gewoon gezien dat hij ook wel een aantal beslissingen neemt.

Wel echt uitliefde voor zijn theater,

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

uitliefde voor zijn Lea Liebbenman,
dus zijn Joodse vrouw, de stereectrice.
En ja, mensen ook maar gewoon...
Soms verkeerde beslissingen leven of hun leven leiden was
als ze dat denken te moeten leiden.
En achteraf blikt hij dan terug.
En als hij dan terugkijkt op zijn leven,
vanop zijn begraaf niet zo gezegd,
als het enige science-fiction-element in heel het boek
dat hij begint met hoe hij begraaf wordt,
dan is één lang gerekte terugblik zo.
En dan kan hij zowel wat beschouwender oordelen van
ik heb mij toch een paar keer serieus vergist
of ik heb toch mij wat daar te veel laten meeslepen enzovoort.
Dus...
Ja, en Lanma maakt hem net menselijk genoeg,
vind ik, om hem niet helemaal aan de psychatie te geven.
Daarin schuils voor mij ook wel het meesterschap van Lanma.
Dan ga je dan zo'n blaaskaak echt die zelf egenomen,
eindeltuid, toch ook menselijk kunt maken.
Dat is waar, dat is waar, maar toch had ik geen mededogen.
Begrijp. Ah, oké, het is daar.
Nu, vooral het duidelijk, dit is fictie,
maar dat wel gebaseerd op een zeer grondige research van de werkelijkheid.
Want het hoofdpersonage, Aliege Zesmet,
is gemodelleerd naar de echte theatergisseur, Joris Dils.
Zijn vrouw en het echt Ida Wasserman.
En zijn broer Hendrik Dilseth.
Ik vind dat zelf een van de sterkere dingen van het boek.
Nu, eigenlijk is dat geen primeur voor Lanma.
Als je de monstertrilogie leest,
dan is dat eigenlijk ook gebaseerd op waar gebeurd.
En is mijn probleem een beetje met de monstertrilogie,
al wel dat een geweldige boeken,
vond ik dat het allemaal iets te veel voor de hand lag.
Het lag te veel in de actualiteit.
Het was nauwelijks tien jaar voorbij.
En toen ik de boeken last kon, ik ben aan het voorspellen.
En nu gaan we dat krijgen.
Ik ben natuurlijk een generatiegenoot van Lanma.
Ik ben iets jonger, godzijdank je, maar eigenlijk...
Maar goed, ik ben ook al wat ouder.
En dan ken je dat allemaal heel goed.

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

En dan heb je zo iets van, ja, dat is allemaal wel goed in m'n kaar geschoveerd, maar het is niet verrassend. Hier vind ik het veel beter gedaan, is heel goed geresearched. Maar hij is er niet aan blijven plakken, wat je soms wel hebt in zo'n romans gebaseerd op historische figuren, waar men eigenlijk het leven vertelt. En dan zo'n beetje de blinde gaten opvult. Dat doet hij hier niet. Elke Vlaamse schrijver heeft ongeveer al zijn oorlogsroman ondertussen. Ja, dat is waar. Maar hier creëert hij op basis van een aantal historische bouwstenen, creëert hij een heel nieuw universum. En laat hij de figuren... Zoals het is een toneelschrijver, het gaat ook over het theater, geeft hij de figuren vol uit het leven. En begint hij niet te zoeken naar andere aanknopingspunten. En dat vind ik die combinatie doet hij bijzonder goed. Daarover zegt hij in een interview dat morgen in de standardter letteren verschijnt. Je kunt de werkelijkheid proberen te vatten via wetenschap, journalistiek en geschiedschrijving, of via de nobelen leugen van de verbeelding. En dat is uiteraard de weg die ik is. Dus hij verbeeldt de werkelijkheid die daarom niet minder wat rchtig wordt. Nee, zeker niet. En ik vind... Ja, ik ben dan geen historicus. Ik leer daar ook gewoon doorbij. Want ik ken niet zo heel veel van de oorlog. Vroeger praten mijn opa heel veel over de oorlog. En dan vond ik altijd maar saai en zo. Maar nu, door die romance te lezen, waarin het gaat over verbeelding, maar tegen een werkelijke achtergrond, leer ik daar wel doorbij. En hij houdt je wel een spiegel voor, niet alleen als lezer, maar ook als de maatschappij van vandaag. Want er zijn wel soms hier en daar parallellen. Ook vandaag zitten we wel op een snijvlak en een kantelpunt. Of ook vandaag komt de vraag soms op borrel of in welke mate kan kunstig onttrekken van politieke verantwoordelijkheid of om weerkeer te... Plus collaboraties van alle tijden. Ik denk dat ze dat in Okerijnen ook wel meemaak in bezette gebieden. Ga je meewerken met de Russen. Ga je niet meewerken. Wat is uw eigen positie? Ga je profiteren van de opportuniteit die geboden wordt.

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

Het is echt van alle tijden.

Daarom is het thema ook zo interessant, omdat het echt gaat naar de menselijke natuur van hoe past hij zich aan aan omstandigheden die misschien niet gezond zijn, waarvan je zelf wel weet dat ze hier niet koos je.

Maar je probeert wel je weggewicht te zoeken en dat is ziteer dat ook heel goed in.

Nog in verband met die verbeelding.

Tom Lanois mist in de literatuur van vandaag exact dat element, de verbeeldingen.

Hij heeft dus gezicht dat de moderne literatuur verwoordend is tot een selfie-literatuur met persoonlijke romance over coming of age en lastige ouder.

Het is bijna allemaal bekentenis-literatuur.

Belangrijk allemaal, maar ik mist de verbeelding.

Ik vind dat hij 100% gelijk heeft.

Ik vind dat weer te streng.

Ja, het is... Marlenma is altijd streng, leest zijn kolonzen in humor.

Dan is hij altijd streng over andere persoonlijke...

Ik had het over jou, Bart.

Oké, nee, maar ik vind wel dat hij een punt heeft.

Dat is de reden waarom ik soms wat minder Vlaamse literatuur lees, omdat het dikkels heel persoonlijk is.

Dingen die de schrijver of de schrijfster overkomen is.

En waarom je je mist soms de grotere romance, waarbij dat in een heel universum wordt gecreëerd en dus alles wordt overgelaten aan de verbeelding van de auteur.

En dat hoeft niet altijd, want bepaalde persoonlijke literatuur kan ook heel leerlijk zijn.

Als ik je zelf teruggrijp naar een van de eerste boeken van Lanois, Kardonnodoze, dat is duidelijk heel persoonlijk.

Dus je zou kunnen zeggen, ja, maar Tom, je bent ooit in hetzelfde bedje ziek geweest terwijl je dat niet een schitterend boek vindt.

Maar ik begrijp hem wel ergens.

Dit is echt een boek.

Je kunt dat herlezen, omdat je de nieuwe dingen ontdekt en omdat het een inhoudelijk heel rijk boek.

Het gaat echt over hoe mensen zich gedragen in ongewone omstandigheden.

Het gaat ook over een ongewone relatie.

Ik bedoel, de relatie tussen Alexes met en zijn joods, nee van onze vrouw, is gewoon fascinerend.

Zijn vrouw is een muze, maar tegelijkertijd vernedert hij haar, omdat zij natuurlijk, zij is jood,

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

ze mag op een bepaald moment niet meespelen.
En ja, iedere man die opkomt voor zijn vrouw,
die zei, als het zo is, ben ik hier weg.
Nee, het trekt er zich in zekere zin niet van aan.
En dan, feit er gebeurt daar nog van alles tegen het einde,
vertelt zij ook wel van, zij maakt een gemadeloze...
In een magistrale monoloog, hè?
Ja, het is een magistrale monoloog.
Ze gemadeloze doorzicht, een doorsnede van haar man.
Maar tegelijkertijd zegt ze, ik was smorveliefd op u.
Ik was verliefd op uw kennis en kunde en op uw genialiteit.
En dus die mix vind ik fascinerend, dat je bij mekaar blijft,
dat je ondanks alles wat er ook mogen gebeuren,
alle vernederingen, maar dat die liefde dan toch
zoiets chemisch is, ik heb daar geen ander woord voor.
Dat vond ik zeer knap, zeer ontroerend.
Want ik vroeg me wel de vraag van ook waarom blijft ze?
Ja, die vraag heb ik dan ook heel de tijd gezeld.
En dan op het einde komt het antwoord.
En is het afdoend voor u?
Voor mij wel, ja.
Omdat ik denk dat sommige dingen,
we zijn allemaal rationele geesten, maar soms is zeker iets als liefde.
Ik wil niet een beetje bondsonder naam klinken,
maar het is iets irrationeels bij momenten.
Dat is een soort aantrekkingskracht die niet zomaar kunt verklaren.
Daarom vind ik al die tv-programma's met die slimme mensen
die daar mee verkoppelen.
Dat vind ik ook absoluut onzin.
Daarvoor is liefde te bijzonder en dat blijkt hier ook uit.
Want elke normale mensen gaan zeggen
die twee zouden al lang gillend van m'n kjaar zijn weggelopen
en toch blijven ze bij m'n kjaar.
Het is ook oorlog en zij is jood, natuurlijk.
Ja, maar het duurt tot een stuk na de oorlog.
Het duurt tot in de jaren 60, ja.
Dus dus blijf het zelfste oorlog.
Zelfs de oorlog, ik vind dat heel gedoond.
Maar toch, die laatste monoloog maakt haar,
Lea Lieberman, voor mij, het personage van het boeksel.
Dat heb je wel geluid.
En zij doortprikte hem helemaal en ontmaskers hem naar grandioos.
Dat was een gedenk, ook zo, als vrouwelijke,

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

maar ik ben blij te horen, ook als mannelijke leestervantel.

Yes, eindelijk.

Maar nu moeten we natuurlijk zwijgen, want anders gaan we veel te veel verraden.

Maar het is een pracht moment.

En zelfs in taal en slaag er toch ook in,

dat is voor mij opnieuw een van de grote troeven van het boek.

Ik ben niet zo'n grote fan van heel bombastisch of gesvolte taal gebruikt, zoals het teateraal is.

Dan komt er zo'n punt waarop ik het niet meer geloof, waarop ik doe dat maar waar.

Gewoon, in de eenvoud schuil dan ook wel de elegance die ik was.

Maar hij schrijft wel ongelooflijk teateraal, maar hij doet dat...

Met zo'n kunde, met zoveel verve, dat je wel echt helemaal mee bent.

Je voelt ook wel... Hij heeft toch...

Ik vergis het niet, he? Shakespeare bewerkt er ook.

Ja, natuurlijk, dat eruit voelt.

En je voelt daarin ook wel zijn eigen enorme kennis

en zijn z'n grote achtergrond in toneel, in de hele culturele wereld.

Ja, want dat is ook tussen ode aan het teateroepen en het repertoiretheater.

Ja, aan het repertoiretheater en ik moet toegeven,

ik ben daar niet zo goed in thuis, ik ga niet zo vaak naar toneel.

Maar je voelt de grote liefde voor het teater.

Het is ook een teatraal boek, he? Het is een monologue interieur, dus het is bewijzen van spreken.

Een man op het podium, die is heel zijn levensverhaal met toeters en bellen, vertelt... Maar wat je vertelt over de stijl, daar ben ik echt wel mee eens.

Hij is zeer stilistisch, maar niet overdreven stilistisch, he?

Ik heb net een boek van Philippe Claudel gelezen, onwaarschijnlijk Gohje Schrijver, zeer stilistisch.

Maar soms traagelike over de zoveelste metafoord.

En denk ik, dat is wel goed gevonden, maar we zitten al vier metafoorden ver en je hebt nog maar twee zinnen verteld, dus hij doet dat heel...

Ondatrukkelijk, he?

Ja, maar hij is zeer zelfbewust daarin, en dat is echt wel sterk.

Hoe bedoel je jezelf bewust?

Ja, je voelt dat hij duidelijk weet hoe hij die zinnen moet poneren.

Hij laat ze niet zomaar los, dus hij doet het zeer wel overwogen,

maar ook in de keuze van zijn humor en van zijn vergelijking

en van zijn metafooren is hij zeer zelfbewust.

Hij regisseert ze goed, he?

Hij regisseert zichzelf heel goed, ja.

En dat is wel...

Zoals ik zei, dat is een gevaar, dat je in sommige van zijn romance wel hebt

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

dat zijn beroktaal gebruik met hem zelf aan de loop gaat
en dat je denkt dan, Tom, nu ben je wel een beetje vermoeien bezig.

Dat heb ik in dit boek.

Nu we toch op zinsniveau bezig zijn, wil je misschien of jullie al bij?

Het is een passage eruit halen die jullie specifiek eens bijgebleven.

Wel, ik heb een passage gezocht en heel bewust heb ik een passage genomen uit het begin van het boek, omdat ik de luisteraar die het boek nog niet gelezen heb, absoluut niet wil spoil, omdat ik gewoon wil zeggen, mensen, lees dit boek gewoon, je moet iets lezen.

Het is een geweldige openingzinnen.

Het is een zinnen dat je, bewijzen van spreken, in een serie van HBO terugvindt.

Dus hij regisseert ook...

Hij regisseert is een groot woord, want hij heeft het niet meer in de hand.

Maar hij vertelt over zijn eigen begrafenis.

Nu, dat is natuurlijk het topint van het eideltuiter, over je eigen begrafenis vertellen.

Maar dan gaat het zo.

O, mijn God, in wie ik niet geloof, laat het pijpenstelen regelen.

Als voor een zonvloed, laat de hagelbollen neerklitteren als mini-methioren.

Doe het blikse me in Donnerde als in de hel, maar sta niet toe dat het misert op mijn laatste dag.

Ik verdien een hamerslag als afscheid.

Geen ruisend, suizelend, lafgezever.

En dat is natuurlijk de keren het misert.

Hm? Hm?

Er is niemand op zijn begrafenis.

Alleen twee bediende die zijn...

Kniekelknechten.

Kniekelknechten.

Die zijn kist in spanderplaat gottbetert in een bijna anoniem grafgoi op het Gonselhoff-notabene, waar natuurlijk het ereperk is, waar al grote van de literatuur netjes bij elkaar begraven liggen en hij wordt ergens weggestoken.

Nobody cares.

Zijn werk is volledig vergeten.

Het is echt een noob die geworden.

En dat is een fantastisch begin van een roman, hè?

Je weet nog niet wat er gaat gebeuren.

Je weet nog niet hoe roemrijk hij is geweest,

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

maar je weet wel dat hij in een anoniem graf is terechtgekomen
waarbij echt niemand naar hem komt kijken
en waarbij ook niemand om hem huilt.

Dus dat is wel hard.

En dat is het begin, hè?

Dat is het begin.

Dat is pagina 14, dus dat is echt het begin.

Dat is een fantastisch binnenkommer.

Alle illusies erprikten. Alle illusies zijn erprikten.

Ook zodat hij tenminste echte regen verdient of wat is?

Ja.

Een meezelige...

Dus zelfs op de laatste dag van zijn leven moet het hagelen,
want iedereen moet horen dat zijn kist het graf ingaat.

En in plaats ervan is het een meezertje dat je niet hoort
en dat alleen het zicht benevelt.

Dus je ziet zelfs niet dat hij in het graf verdwijnt.

Het is fantastisch gedaan.

Absoluut.

Jij bent dieper.

Ja, ik zit op pagina 189.

Daar is hij al aan het vertellen.

Hij heeft in Antwerpen een fantastisch gezelschap met zijn vrouw,
maar de oorlog is net uitgebroken, met context.

En ze zijn gevlucht naar Frankrijk met hun twee.

Dus Alex de Smet en Lea Lieberman zijn vrouw.

En daar leeft hun liederes kleven.

Er zijn nog veel figuren uit de culturele wereld gevlucht.

Maar zijn broer riekt de Smet niet.

Die is in Antwerpen gebleven.

En die belt hem op een gegeven moment, die zegt,

Alex, je moet terugkomen.

We gaan terugstukken maken enzovoort.

Iedereen vraagt naar jou.

En je voelt al zo die broer.

Die heb ik echt van pagina 1 tot het einde nooit betrouwd.

Nu, die keest wel vanin, begint heel duidelijk kant.

Dat kan je dan weer van die Alex de Smet niet zeggen.

Dat ze nog meer in de kazakken draaien.

Hij dirigeert ook in SS-uniform.

Ja, maar ik had het dus helemaal niet voor Dirk.

En Dirk zegt, Alex, je moet terugkomen.

En dan kruipen we dus in het hoofd van het hoofdpersonage, Alex de Smet.

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

Ik ging op en wist genoeg.
Ik werd gevraagd om wie ik was, om wat ik betekende.
En als ik het niet deed, deed iemand anders het wel.
Iemand die minder geschikt was dan ik.
Terugaan was de politiek van het minste kwaad.
En ze gaan terug, daarna.
En daar voel je zo goed voor zichzelf.
Het is hetzelfde van die collaboratie.
De politiek van het minste kwaad.
Het was echt de dooddoener van elke collaborateur.
Nu, jij noemt het al zijn beste tot nog toe.
Jullie zijn dus sowieso kenner van het oeuvre van Tom Lanoye.
Mag ik begrijpen?
Ja, toch wel.
Ik denk dat ik...
Ik ben niet zo goed thuis in zijn toneelwerk, moet ik toegeven.
Maar ik denk, kwaad proza, heb ik alles van hem gelezen.
En zoals ik al zei, we zijn een beetje generatiegenoten.
En ik vertelde net dat over kersttonde dozen.
Voor mij is dat een heel belangrijk boek geweest.
Ik vond dat een herkenbaar boek.
Dat was ook een emancipatorisch boek.
Dus dat was echt een heel goed startpunt.
En dan ben ik hem blijven lezen.
Ik zou blijven volgen.
Ik ben hem heel trouwelijk niet als, vind ik, even goed.
Maar ik was ook heel aangedaan door Sprakeloos.
Dat was echt een heel mooi boek over zijn moeder.
Heel aangrijpend ook.
Zijn moeder die na een broerde haar taal verliest, denk ik.
En zeer...
Zijn moeder die hem de liefde voor het toneel heeft bijgebracht,
die ook amateur-toneel deed,
en dan plots inderdaad een spraak verliest.
Helaas verschrikkelijk vervullend, maar het boek is echt geweldig.
En maar dit is omdat ik...
Ja, er komen een aantal dingen samen voor mij.
Een, ja, lanoye die ik heel graag lees.
Maar ook, ja, ik ben altijd bezig geweest met de oorlog,
met de collaboratie.
En dan, dus vandaar ik hoorde dat het boek er was,
heb ik het ook gelezen.
Dus omdat ik denk, ja, er zijn twee dingen die samenkomen

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

en ik heb me nooit bedrogen gevoeld, moet ik toegeven.
Ik dacht altijd dat hij nooit over sprakeloos zou kunnen,
maar dan las ik daarna gelukkig geslaven.
Dat was de opvolger, dat was niet lang daarna.
Ik weet wel nog dat ik na gelukkig geslaven ook echt blown away was.
En dat ik mij nog die bedenking maakte van, wow.
Ik dacht niet dat hem ooit nog een beter boek zou schrijven
dan sprakeloos, en dit is toch weer fantastisch goed.
En over sprakeloos zegt hij trouwens in het interview morgen van,
je kunt mij niet begrijpen zonder sprakeloos te lezen.
Dat denk ik.
Het is een andere vertolking van hetzelfde gevoel
voor taal, toneel, politiek, allemaal één.
Ja, ja, en misschien moet je zelf beginnen bij Cartoon Odozen,
een slagerszoon met een brilletje.
Zijn debuts hebben jullie ook gelezen.
Ja, ja.
Maar dat is eenduidelijk, positief eigenlijk.
Als jullie toch een zwakte zouden moeten noemen.
Ja, wel, ik heb daarover nagedacht
en ik heb dat van meta van wel gevonden.
En dat heeft ook te maken met het feit dat ik de oorlog heel goed ken.
Ik heb wel een beetje het gevoel gehad
dat je hebt eerst de vul van Jeroen Ollislagers,
wat een zeer goed boek is, over aantwerpen over die oorlogen.
Dat is een roman, ook gebaseerd op historische feiten.
En dan heb je het boek 1942 van Herman van Goedem,
wat non-fiction is, maar wat ook een fantastisch goed boek is
over de oorlogen en aantwerpen die oorlogen vervolging,
de positie, de collaboratie van de burgemeester,
die trouwens ook in het boek van Tom Lanois naar voren komt.
En ik heb een beetje het gevoel gehad
dat Lanois dacht wat zij kunnen, kan ik ook.
En soms merk je, maar goed, het is een tijdcritiek,
maar soms merk je dat hij de oorlog teveel een rol laat spelen,
dat hij bij wijze van spreken het verhaal een beetje geboetseerd heeft
rond een aantal oorlogsgebeurtenissen,
waarvan ik dacht toen ik het last ja, eigenlijk kun je dat even goed weglaten.
Je bent hier aan het vertellen dat je de oorlog in de vingers hebt,
maar dat dient uw verhaal niet.
Ja, als bij mij dan een puntje zou zijn,
is het dat doornatuurlijk wel werk met fictieve hoofdpersonages
die dan wel ergens gebaseerd zijn op bestaande figuren,

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

maar met bestaande feiten,
dat soms moeilijk is om te weten wat is feit, wat is fictie.
Nu, in dit boek heb ik me daar eigenlijk niet echt aan,
dat je ergens, ik denk nu wel aan 1985,
de serie die op de TV is op een zon, daar gaan we op VRT en RTBF,
en daar heb je dat ook zo,
fictieve hoofdpersonages die zich tegen een historisch achtergrond bewegen.
Maar goed, ik vond dat eigenlijk vooral leren.
Ik had dan wel doorzo dat het over leeuwdelwijde ging
en zovoort, dus mij heeft dat niet gestoord.
Elke schiljant wordt al duidelijk, maar goed, dit boek verdient de boon.
Volgens jullie, hè, Marianne?
Volmondig, ja.
Een land waar verdient ook de boon,
voor mij is het dan zelfs een beetje voor meerdere boeken.
Of een uvra.
Voor zijn uvra.
Marianne, zeker hebben verdienen die ook volmondig,
maar ik vind het moeilijk om te vergelijken,
één omdat ik de andere nomineerde niet gelezen heb,
maar ook omdat ik dat eigenlijk niet simpel vind om fictie
en non-fictie samen te beoordelen.
Ja, blijft afringen.
Ja, daar ben ik het eigenlijk wel mee eens.
Natuurlijk verdient hij de prijs, maar ik kan eigenlijk niet vergelijken.
En dus zou het een beetje...
Zonder te vergelijken, dit boek op zich...
Ja, dit boek verdient absoluut.
Ik vind dit een must read voor elke Vlaaming.
Als je een goed boek wil lezen
op wat je veel vertelt over je eigen landbewijzen van spreken,
dit is ook het verhaal van Vlaanderen.
Als je daar echt begrip wilt voor krijgen
en als je tegelijkertijd een heel goed verhaal wil lezen,
dan moet je gewoon dit boek lezen.
Er is geen enkele twijfel over.
Pas op 30, maar, te weten wie of hij Marike Lukas Reineveld mag opvouwen,
die hij hooglijk bewondert, trouwens, terug.
Beste Marianne, beste Bart, dankjewel.
Graag gedaan.
En zo zit deze derde special van Letter Europe.
Vergeet niet dat je zelf kunt meestemmen op je favoriete boek.
Dat kan tot en met 26 maart via standaard.be, Schuunenstreep, De Boon.

[Transcript] DS Vandaag / Bonus: Letteren. Wie wint de Boon? Waarom Tom Lanoye alvast een grote kanshebber is

U kunt er een weekendje Gent mee winnen.

Dank voor het luisteren. Volgende vrijdag is er nieuwe letteren.

En dan komen Eva Bergmans en Hans Cotein ons vertellen

over het bijzondere boekentekenen van het Universum van Emiko Man.